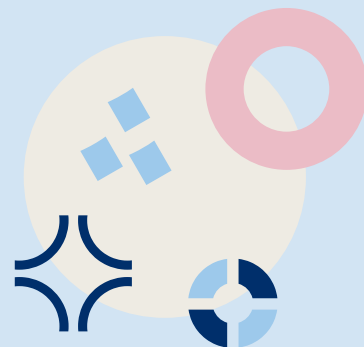

Whistleblowing-direktiivi ja kansallisen lainsäädännön valmistelu

Johtava asiantuntija **Ville Kajala**

KESKUS-
KAUPPAKAMARI

Whistleblowing-direktiivi

- Direktiivin tavoitteena on taata suojaa rikkomusten ilmoittajille
 - Koskee ilmoittajan työn yhteydessä tekemiä havaintoja
- Tavoitteina myös mm.
 - Korruption ja petosten torjunnan edistäminen
 - Unionin oikeuden täytäntöönpanon tehostaminen
 - Tasapuolisten kilpailuedellytysten turvaaminen
- HE-luonnos: <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM028:00/2018>
- Direktiivi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:32019L1937>

17.12.
2019

- Direktiivin voimaantulo

17.12.
2021

- Määräaika direktiivin kansalliselle täytäntöönpanolle

Vko
38/2022

- Hallituksen esitys eduskuntaan (arvio)

1.1.2023

- Lain voimaantulo (arvio)

17.12.
2023

- Siirtymäaika alle 250 työntekijän yrityksille (kansallinen optio) päättyy

Direktiivin soveltamisala laaja

- Direktiiviä sovelletaan sen liitteessä lueteltujen EU-säädösten rikkomisesta ilmoittamiseen
 - Ei korvaa, mutta tarvittaessa täydentää mahdollista erityisalojen EU-säätelyä
- HE-luonnos:
 - Soveltamisala laajennettu kattamaan kansallinen sääntely direktiivin soveltamisalalla
 - Säädökset tarkoitus luetella lain liitteessä
 - Rikkomisen määritelmä:
 - Teot, joista voi seurata vankeus, sakko tai rangaistusluonteinen hallinnollinen seuraamus
 - Lainsäädännön yleisen edun mukaisten tavoitteiden toteutumisen vaarantavat teot

Julkiset hankinnat

Finanssipalvelut, -tuotteet ja -markkinat

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen

Tuoteturvallisuus ja vaatimustenmukaisuus

Liikenneturvallisuus

Ympäristönsuojelu

Säteily- ja ydinturvallisuus

Elintarvikkeiden ja rehujen turvallisuus, eläinten terveys ja hyvinvointi

Kansanterveys

Kuluttajansuoja

Yksityisyyden ja henkilötietojen suoja, verkko- ja tietojärjestelmien turvallisuus

EU:n taloudelliset intressit

Kilpailu- ja valliontukisäätöjen rikkomiset

Yhteisöverosäätöjen rikkominen

Ilmoittajien suojeleminen

- Ilmoittajalla on oikeus suojaan, jos
 - Hänellä on perusteltu syy uskoa ilmoituksen tietojen pitävän paikkansa ilmoitushetkellä,
 - Ilmoitettavat tiedot kuuluvat lain soveltamisalan piiriin ja
 - Ilmoittaja on noudattanut laissa säädettyä ilmoitusmenettelyä
- Suojeltavien ilmoittajien piiri on laaja
 - Nykyiset tai entiset työntekijät
 - Itsenäiset ammatinharjoittajat
 - Osakkeenomistajat, hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenet, toimitusjohtaja
 - Vapaaehtoiset ja harjoittelijat
 - Alihankkijoiden, tavarantoimittajien ym. työntekijät
 - Myös anonyymit ilmoittajat, jos heidät tunnistetaan ilmoituksesta
- Suojelu ulottuu ilmoittajan lisäksi (soveltuvin osin)
 - Avustaviin henkilöihin
 - Ilmoittajaan kytköksissä oleviin henkilöihin, jotka voisivat joutua vastatoimien kohteeksi työnsä yhteydessä (esim. työkaverit tai sukulaiset)
 - Oikeushenkilöihin, jotka ovat ilmoittajan omistuksessa, joissa ilmoittaja työskentelee tai joihin ilmoittajalla on muita yhteyksiä työnsä yhteydessä

Lähtökohtana kolmiportainen raportointi

Sisäinen ilmoituskanava

- Tulisi olla ensisijainen silloin, kun rikkomiseen voidaan puuttua tehokkaasti sisäisesti ja kun ilmoittava henkilö katsoo, ettei vastatoimien vaaraa ole
- Ilmoituksen käsittelyaika max. 3 kuukautta
- Alle 50 työntekijän yrityksillä ei velvollisuutta perustaa sisäistä ilmoituskanavaa (pl. tietyt toimialat)

Ulkoinen ilmoituskanava

- Yksi tai useampi viranomainen
 - HE-luonnos: oikeuskansleri + sektorikohtaiset viranomaiset
- Ilmoitus suoraan tai silloin, kun sisäisen ilmoituskanavan käyttö ei ole johtanut toimenpiteisiin
- Myös niitä oikeushenkilöitä koskevat ilmoitukset, joilla ei velvollisuutta perustaa sisäistä ilmoituskanavaa
- Käsittelyaika max. 3/6 kuukautta

Tietojen julkistaminen

- Jos ilmoitettu ensin sisäisesti ja ulkoisesti (tai suoraan ulkoisesti), mutta ilmoituksen perusteella ei ole ryhdytty toimenpiteisiin määräajan kuluessa TAI
- Ilmoittajalla perusteltu syy uskoa, että
 - (i) rikkominen voi aiheuttaa yleisen edun välittömän ja ilmeisen vaarantumisen,
 - (ii) ulkoinen ilmoittaminen voi aiheuttaa vaaran vastatoimien kohteeksi joutumisesta tai
 - (iii) on epätodennäköistä, että rikkomiseen puututaan tehokkaasti asiaan liittyvien erityisten olosuhteiden vuoksi

Velvollisuus sisäisen ilmoituskanavan käyttöönottoon

- Yksityisen sektorin oikeushenkilöt, joilla on vähintään 50 työntekijää
- Tiettyjen toimialojen oikeushenkilöt koosta riippumatta
 - Finanssisektori ja muut rahanpesudirektiivin soveltamisalaan kuuluvat
 - Ilmailu, meriliikenne
 - Merellä tapahtuva öljyn- ja kaasunporausta
- Julkisen sektorin oikeushenkilöt (esim. valtio, kunnat, kuntayhtymät, näiden omistuksessa tai määräysvallassa olevat oikeushenkilöt)
 - HE-luonnos: Direktiivin jäsenvaltio-optio käyttöön – ei velvollisuutta perustaa ilmoituskanavaa alle 50 työntekijän kunnille eikä julkisen sektorin omistamille yrityksille, joissa on alle 50 työntekijää

Sisäiselle ilmoituskanavalle asetetut vaatimukset

- Määriteltävä menettelyt sisäistä ilmoittamista ja jatkotoimia varten
- Ilmoituskanavan turvallisuus
 - Ilmoittajan, ilmoituksen kohteen ja muiden ilmoituksessa mainittujen osapuolten henkilöllisyyden luottamuksellisuus suojattava
 - Muiden kuin käsittelyyn valtuutettujen henkilöiden pääsy tietoihin estettävä
- Ohjeet ulkoisen ilmoituksen tekemiseen helposti saatavilla
 - Ml. tieto viranomaisesta ja ulkoisen ilmoituksen tekemisen edellytyksistä
- Ilmoitustapa: sisäisen ilmoituskanavan mahdollistettava joko kirjalliset tai suulliset ilmoitukset (tai molemmat ilmoitustavat)
 - Suulliset ilmoitukset: puhelimitse tai muun ääniviestijärjestelmän kautta tai, jos ilmoittaja niin pyytää, henkilökohtaisessa tapaamisessa kohtuullisen ajan kuluessa; tallennettava pysyväle välineelle tai laadittava tarkka pöytäkirja
- Jäsenvaltiot voivat päättää, onko anonyymejä ilmoituksia otettava vastaan
 - HE-luonnos: päätös voidaan tehdä yritystasolla

Ilmoituksen käsittely sisäisessä ilmoituskanavassa

- Vastaanottoilmoitus ilmoittajalle 7 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta
- Nimettävä puolueeton henkilö tai riippumaton yksikkö ilmoitusten käsittelyyn ja yhteydenpitoon ilmoittavaan henkilöön
- Ilmoituksen huolellinen käsittely ja mahdolliset jatkotoimet
- Palaute ilmoituksen tekijälle
 - Max. 3 kk vastaanottoilmoituksen toimittamisesta tai, jos vastaanottoilmoitusta ei ole lähetetty, vastaanottoilmoituksen toimittamisen määräajan päättymisestä

Salassapito, henkilötietojen käsittely ja tietojen arkistointi

- Ilmoittajan henkilöllisyyttä ei saa ilmaista ilman ilmoittajan nimenomaista suostumusta
 - Poikkeuksena viranomais- tai oikeusprosessit, jos tietojen ilmaisemiseen on tarpeellinen, oikeasuhtainen ja lainsäädäntöön perustuva velvoite (ml. ilmoituksen kohteena olevan henkilön oikeus puolustautumiseen)
 - Ilmoittajalle ilmoitettava etukäteen henkilöllisyyden ilmaisemisesta ja perusteluista sille, ellei tieto vaarantaisi tutkimuksia tai oikeusprosessia
- Henkilötietojen käsittely yleisen tietosuoja-asetuksen (GDPR) mukaisesti
 - Ilmoituksen käsittelyn kannalta tarpeettomien henkilötietojen keräämisen kieltö
- Ilmoituksia säilytettävä ainoastaan niin pitkään kuin se on välttämätöntä ja oikeasuhteista direktiivissä asetettujen vaatimusten tai muiden unionin oikeudessa tai kansallisessa oikeudessa asetettujen vaatimusten noudattamiseksi
 - HE-luonnos: tiedot poistettava 5 v kuluttua ilmoituksen saapumisesta, jollei pidempi säilytysaika välttämätöntä oikeuksien turvaamiseksi

Vastatoimien kieltö

- Vastatoimien kieltö
 - Kattaa kaikki suojeltavat henkilöt
 - Käänteinen todistustaakka vastatoimien osalta
- Toimenpiteet vastatoimilta suojaamiseksi
 - Lain mukaisen ilmoituksen ei katsota rikkovan mitään tietojen ilmaisemista koskevaa rajoitusta
 - Ilmoittajan voi asettaa vastuuseen tiedon hankkimisen / saamisen vuoksi vain, jos tiedot on hankittu / saatu rikoksella
- Laissa säädetyistä oikeuksista ja oikeussuojakeinoista ei voi luopua eikä niitä voi rajoittaa millään sopimuksilla, toimintapolitiikalla, työsuhteen muodoilla tai ehdoilla eikä riitä edeltävällä välityssopimuksella

Esimerkkejä kielletyistä vastatoimista

- Lomautus, irtisanominen
- Siirtäminen alempiin työtehtäviin, ylennyksen lykkääminen
- Työtehtävien vaihtaminen, palkanalennus, työajan muuttaminen
- Koulutukseen pääsyn estäminen
- Kielteinen työsuorituksen arviointi tai työtodistus
- Kurinpitotoimet, varoitukset tai muut seuraamukset (ml. taloudelliset seuraamukset)
- Pakottaminen, pelottelu, ahdistelu tai hyljeksintä
- Syrjintä, epäedullinen tai epäoikeudenmukainen kohtelu
- Määräaikaisen työsuhteen vakinaistamatta jättäminen, kun työntekijällä oli perusteltu luottamus siihen, että hänelle tarjottaisiin vakinaista työsuhdetta
- Määräaikaisen työsopimuksen uudistamatta jättäminen tai sen ennenaikainen päättäminen
- Maine- tai taloudellisen vahingon aiheuttaminen (ml. sosiaalinen media)
- Mustalle listalle asettaminen
- Toimitus- tai palvelusopimuksen ennenaikainen irtisanominen tai peruuttaminen
- Käyttöluvan tai muun luvan peruuttaminen
- Ohjaus psykiatrin tai muun lääkärin hoitoon

Ilmoituksen kohteena olevan henkilön suoja

- Täysimääräinen oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, syyttömyysolettamaan ja puolustukseen
 - Mukaan lukien oikeus tulla kuulluksi ja oikeus tutustua itseään koskeviin tietoihin
- Ilmoituksen kohteena olevan henkilön henkilöllisyyden suojaaminen keskeneräisissä viranomaisprosesseissa

Sanktiot

- Oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia
- Sovelletaan luonnollisiin henkilöihin ja oikeushenkilöihin, jotka
 - estävät tai yrittävät estää ilmoittamisen
 - toteuttavat vastatoimia suojeltavia ilmoittajia vastaan
 - aloittavat suojeltuja ilmoittajia vastaan menettelyjä haitantekotarkoituksessa
 - rikkovat velvollisuutta pitää ilmoittavan henkilön henkilöllisyys luottamuksellisena
- Sanktiot myös henkilöille, jotka ilmoittavat tai julkistavat tietoisesti vääriä tietoja (ml. vahingonkorvausvastuu)
- HE-luonnos: hyvitys, sakko ja olemassa olevat rikoslain säännökset

**KESKUS-
KAUPPAKAMARI**

kauppakamari.fi
#Keskuskauppakamari
@K3FIN

23.8.2022

Ville Kajala
050 376 1460
ville.kajala@chamber.fi

 @VilleKajala

Ilmoituskanava-tietoisku / Ville Kajala

14